

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ
НАМНУКРАЇНИ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ»ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ,
ІНКЛЮЗИВНОЇ І
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

20 жовтня 2022

Збірник наукових праць

Харків 2022

УДК: 376+37.04:316.61+37.091.3:613

А 43

Редакційна колегія:

Головний редактор – *Бойчук Юрій Дмитрович*, д. п. н., професор, член кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Заступник головного редактора – *Бережна Світлана Вікторівна*, д. філософ. н., професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Члени редакційної колегії:

Бацилєва Ольга Валеріївна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Галій Алла Іванівна – кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Коваленко Вікторія Євгенівна – кандидат психологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Комісова Тетяна Євгенівна – кандидат біологічних наук, доцент, професор кафедри, завідувач кафедри анатомії і фізіології людини імені Я.Р. Синельникова, координатор з наукової роботи факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

Микитюк Сергій Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,

Науменко Наталія Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

«Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти», (20 жовтня 2022 р.) / за загальною редакцією проф. Бойчука Ю. Д. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022.

У збірці представлено матеріали регіонального круглого столу метою якого було обговорення питань створення здоров'язбережувального і безпеко-орієнтованого освітнього середовища у закладах освіти в умовах військового стану, визначення шляхів збереження фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дітей, підлітків та студентської молоді в умовах військового стану, досвіду здоров'язбережувальної роботи в закладах освіти в умовах військового стану; висвітлення технологій навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами в закладах спеціальної освіти та з інклюзивним навчанням в умовах військового стану.

Для фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, викладачів, аспірантів і здобувачів закладів вищої освіти

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Протокол № 11 від 16.11.2022 р.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Положій С. І. Ціннісні орієнтації старших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	142
Полякова Н. А. Результати дослідження рівня та якості сформованості навичок читання учнів з інтелектуальними порушеннями.....	146
Потанчук М. М. Експериментальне дослідження рівня розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня в процесі ігрової діяльності з використанням lego-технології.....	152
Радченко Я.А. використанням інформаційно-комунікаційних технологій при навчанні дітей з мовленнєвими порушеннями під час воєнного стану.....	159
Ракульцева М. Корекція мовленнєво-рухових порушень у дітей старшого дошкільного віку із заїканням у процесі логоритмічних занять.....	163
Романова Н.Ю. особливості саморегуляції та самоконтролю у молодших школярів із ЗПР при опануванні ними писемним мовленням.....	169
Сергієнко Г. В. Ігри та ігрові вправи як ефективні засоби корекції на етапі автоматизації звуків у дітей старшого дошкільного віку.....	175
Сердюкова Є.О. Використання природнього матеріалу в логопедичній роботі з дітьми із ЗНМ III рівня.....	180
Слонь К.В. Особливості роботи з подолання фонетико-фонематичних порушень у дітей із заїканням.....	184
Сотнікова О.П. Використання музикотерапії у роботі з дітьми з порушенням слуху.....	189
Тома Ю.В. Дидактична гра як засіб формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення.....	193
Швидка Д.В. Роль сім'ї у процесі корекційно-виховної роботи з дітьми з порушенням мовленнєвого розвитку.....	195

Радченко Я.А.

магістрант спеціальності «Спеціальна освіта» (логопедія)

Науковий керівник: Бондар В.І.

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ НАВЧАННІ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема мовленнєвого розвитку дітей нині дуже актуальна, так як відсоток дошкільнят із різними мовленнєвими порушеннями залишається стабільно високим. Оволодіння рідною мовою є одним із надважливих аспектів розвитку дитини.

Під час війни діти з мовленнєвими порушеннями й різними особливими освітніми потребами постійно перебувають у стані напруги та невизначеності. Звук повітряної тривоги та вибухів, дорога та незнайомий простір у випадку евакуації – усе це викликає страх, розгубленість і тривогу. Оскільки ці діти мають обмежені можливості швидко реагувати та обробляти інформацію з навколишнього середовища, важливо запроваджувати у навчальний процес кроки підтримки, які допоможуть мінімізувати наслідки психологічної травми.

Інклюзія під час війни стикається з новими викликами, про які й не знають в багатьох країнах. Педагогам доводиться працювати з дітьми, які через поранення мають особливі освітні потреби. Таку саму специфіку деякі учні мають через посттравматичний стресовий розлад (наприклад, не здатні розмовляти через психологічну травму). А ще педагоги змушені шукати підхід до дітей з тимчасово окупованих територій, стан яких значно погіршився через бойові дії [1, 56].

Працювати та навчатись в умовах воєнного стану – виклик для кожного учасника освітнього процесу. Головним та надважливим завданням стає збереження життя і здоров'я всіх учасників освітнього процесу, а для керівників усіх рівнів – забезпечення державних гарантії для педагогічних працівників щодо збереження робочих місць та виплати заробітної плати.

Воєнний стан відкоригував формат онлайн-освіти. Наперекір надзвичайним умовам, освітня галузь продовжує працювати, а особливої актуальності набуває інформація щодо ресурсів на допомогу педагогічним працівникам для успішного вирішення ними професійних завдань.

У сучасній освіті мова та мовлення сприймається як основа виховання та навчання дітей. Мовлення - це інструмент розвитку вищих відділів психіки, що пов'язано з формуванням особистості загалом й всіх основних психічних процесів.

Розрізняють традиційні технології розвитку мовлення (наприклад оповідання педагога, вивчення вірша, поетапний розгляд та опис) та інноваційні - формують творчі здібності, розвивають нестандартне бачення світу, нове мислення.

До інноваційних технологій розвитку мовлення відносять: пальчикові ігри у воді, сухий басейн, логоритміка, моделювання, різні види терапії, конструктори ЛЕГО, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), синквейн та ін.

Пандемія, а згодом і війна стали приводом прицільно подивитися на можливості онлайн-навчання та цифрових технологій. Цифрові технології не можуть замінити вчителя, але вони можуть бути дієвим інструментом для нього. Вони розширюють доступність, варіанти й методи проектування навчання.

Гнучкість цифрових технологій дає змогу застосовувати універсальний підхід для залучення учнів в освітній процес, а також надавати їм додаткову підтримку за потреби. Інтернет та інформаційно-комунікаційні технології акумулюють зусилля для задоволення низки потреб дітей, в тому числі й тих, хто має мовленнєві порушення.

У добу цифрових технологій потрібно знайти відповідь на запитання, як зменшити вразливість учнів під час онлайн-навчання, зробити якісним та доступним онлайн-середовище для ширшої аудиторії. Йде пошук покращення доступності навчального контенту для широкого загалу користувачів, зокрема для дітей, чії особливі освітні потреби пов'язані з аудіо- чи відеоформатом сприйняття інформації, її реалізацією в усній чи писемній формах, візуальною підтримкою, демонстрацією практичних навичок тощо [2, 115].

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в умовах воєнного стану дає можливість достойно приймати виклики і працювати в умовах сьогодення. Результат роботи логопедів, дефектологів буде не стовідсотковий, але буде.

Дистанційне навчання передбачає наявність технічних засобів та інтернет технологій. Логопеду потрібно ознайомитись із технічними можливостями батьків і, відповідно до цього, будувати свою роботу. А ще батьки повинні усвідомити свою важливість у роботі з дитиною і, взагалі, важливість дистанційного навчання, щоб не гаяти час.

При наявності технічних можливостей найпоширеніші види технологій:

– заняття в режимі онлайн (платформи різні, закриті групи). Такі заняття слід проводити з мовленнєвими дітьми без поведінкових розладів та з інтелектом «норма». Присутність батьків обов'язкова. Логопедичні групи можна ділити на підгрупи. З батьками кожної підгрупи визначити час;

– відео та аудіо записи;

– електронні матеріали, які потрібно надіслати батькам.

Якщо технічні можливості батьків обмежені телефонними розмовами, то логопед може надати консультацію по телефону.

Якщо є можливість очно-дистанційного навчання, то батьки можуть виступати в ролі асистента вчителя-логопеда. Батьки приходять до педагога і він надає надруковані докладні покрокові інструкції, матеріали, і тоді батьки можуть займатися з дітьми вдома.

Обов'язково повинен бути зворотній зв'язок:

- батьки телефонують логопеду і розповідають про результати;
- знімають на відео епізоди роботи з дитиною і відсилають логопеду.

В режимі дистанційного навчання можна відпрацьовувати всі етапи розвитку мовлення, починаючи з артикуляційних та дихальних вправ, закінчуючи автоматизацією і диференціацією звуків. Постановку за наслідуванням також слід робити.

Вчитель – логопед під час дистанційного навчання, в умовах воєнного стану при використанні інформаційно-комунікаційних технологій веде постійних пошук та створення практичного матеріалу (презентації, онлайн-ігри, практичні завдання) для роботи з учнями – логопатами. Така робота вимагає нового підходу, значних зусиль, терпіння, гнучкості та системності. Однак, попри вимушену необхідність дистанційного навчання, не варто недооцінювати використання традиційних форм співпраці вчителя – логопеда з учнями – логопатами та батьками. Доцільно, при можливості, вміло поєднувати їх з наступними інноваційними технологіями в онлайн – режимі.

Дистанційне навчання має низку якостей, які роблять його ефективним при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Головним чином, ефективність досягається за рахунок індивідуалізації навчання: кожна дитина займається за зручним розкладом і у своєму темпі; кожен може вчитися стільки, скільки йому особисто необхідно для освоєння тієї чи іншої теми [3, 502].

Так, під час дистанційної роботи можна використовувати такі ІКТ, як:

- мережа інтернет — дає змогу самостійно знаходити потрібну інформацію в різних інформаційних джерелах (на сайтах, у блогах тощо), а також налагоджувати особисті контакти;

- електронна пошта — надає можливість листуватися із учителем-логопедом, ставити запитання й одержувати на них відповіді, обговорювати поточні проблеми й організаційні моменти;

- соціальні мережі — забезпечують різні способи обміну інформацією, зокрема листування (так само, як і чат), перегляд відео та зображень, прослуховування аудіозаписів тощо;

- відео-конференції — дають змогу декільком «збиратися» у призначений час у віртуальному класі й працювати майже так само, як під час звичайного семінару чи тренінгу, — виконувати завдання вчителя-логопеда і ставити одне одному запитання;

- онлайн-консультації — надають можливість ставити запитання й одержувати на них відповіді, обговорювати поточні проблеми в режимі реального часу;

- sms-повідомлення — створюють можливості для інформування з певного приводу (наприклад, про запланований захід) тих батьків, які не мають доступу до інтернету.

Якщо розглянути особливості дистанційної роботи з погляду комунікацій між учителем-логопедом та батьками (наприклад, за допомогою сервісу Zoom), можна виокремити такі основні принципи взаємодії:

- один до одного — спілкування вчителя-логопеда і батьків, що за формою і змістом подібне до індивідуальної консультації;
- один до багатьох — співпраця вчителя-логопеда одразу з 2-3 учнями у супроводі з батьками згідно із заздалегідь спланованим графіком;
- багато до багатьох — одночасне спілкування вчителя-логопеда, батьків кількох дітей під час якого відбувається обмін знаннями, досвідом і враженнями.

Однак, попри вимушену необхідність дистанційного навчання, не варто недооцінювати використання традиційних форм співпраці вчителя-логопеда з учнями-логопатами та батьками. Доцільно, при можливості, вміло поєднувати їх з інноваційними технологіями в онлайн-режимі.

Педагоги можуть виявляти суттєві бар'єри у навчанні окремих учнів, навіть коли вони використовують ці рекомендації чи значну частину з них у своїй практиці. Є певний відсоток учнів, які потребують додаткової, інтенсивної чи спеціальної підтримки під час навчання. Тож мають бути запроваджені додаткові дії чи ресурси, які педагоги можуть застосовувати до окремих учнів чи до того матеріалу, з яким взаємодіють учні, щоб допомогти їм успішно виконувати навчальні завдання та опанувати соціальні ролі. Додаткова підтримка може передбачати й залучення додаткових фахівців, налаштувань чи технічних засобів та іншого, що допоможе усунути чи пом'якшувати бар'єри для участі учнів [4, 11].

Отже, співпраця з учителем, з використанням ІКТ при дистанційному навчанні, або у режимі онлайн спілкування, або оф-лайн (через опрацювання підготовлених для дитини завдань) – це спільна стратегія щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Література

1. Касілова Л. С. Корекційно-розвивальна робота з дітьми із загальним недорозвитком мовлення. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 3. 56-60 с.
2. Биков В., Лещенко М. Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти. Теорія і практика управління соціальними системами. 2016. № 4. 115–130 с.
3. Гета А. В. Інноваційні напрями здоров'язбережувальних технологій. Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Т. 1. Полтава : ПЕП, 2017. 502–505 с.
4. Дегтяренко Т. М. Поширення ідей упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему спеціальної освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. № 2 (46). 11–21 с.